

3. Поздняков В. С. Государственная монополия внешней торговли в СССР. М., 1969. 199 с.

4. Ваганов Б.С. Организация и техника внешней торговли СССР и других социалистических стран: Учебное пособие. М.: Издательство ИМО, 1963. 344 с.

5. Борисов Б.А. Общественность и внешняя торговля. *Новое время: политический еженедельник*. М., 1977. № 36 (2 сентября). С. 24–26.

Азьмук Любов Анатоліївна

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

Щербатюк Олена Миколаївна

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ СУСПІЛЬНИХ ВИГІД ТА ВИТРАТ В ПРОЕКТАХ

Основним завданням аналізу суспільних вигід та витрат проекту є визначення його цінності через порівняння позитивних результатів суспільного проекту з його негативними наслідками. Цей метод є базою для прийняття проектних рішень, оскільки він дає можливість ідентифікувати бажаний результат проекту, час та місце виявлення позитивних його результатів, порівняти і підсумувати суспільні вигоди і витрати різного типу, порівняти результати конкретного суспільного проекту з результатами інших альтернативних проектів.

В практиці підготовки та обґрунтування проектних рішень як базу оцінювання проекту заведено розглядати різницю між усіма вигодами, що генеруються цим проектом, та витратами, понесеними в ході його реалізації, або грошовий потік. При обґрунтуванні суспільних проектів використовується низка принципів визначення грошового потоку.

1. При обґрунтуванні проекту враховуються всі ресурси, що створюють його вигоди і витрати. При цьому віднесення тих

чи інших операцій до вигід або витрат відбувається виключно з погляду особи (або учасника проекту), з позиції якої аналізується проект. Зокрема, в межах економічної експертизи проекту, тобто встановлення його суспільної цінності, ресурси, які просто переходять з «однієї кишені в іншу» або так звані трансферти, не слід ураховувати як витрати чи вигоди.

2. Слід відзначити, що показники, які традиційно використовуються для оцінки проектних витрат та вигід, часто не можуть бути ефективними індикаторами суспільної вартості проектів. Це пояснюється неможливістю повною мірою врахувати в ринкових цінах суспільні витрати та вигоди, що виникають при виробництві та споживанні товарів. Коректна оцінка чистої суспільної вартості проектів вимагає розрахунку та використання так званих базових показників: надлишку споживачів, надлишку виробників, державних доходів, альтернативних витрат тощо. Дійсно, на досконало конкурентних ринках сукупні суспільні вигоди економічного курсу визначаються як сума чистої виручки, отриманої в результаті здійснення цього курсу, і одержуваної зміни в суспільному надлишку. Проте на ринках із недосконалою конкуренцією існують труднощі при коректному визначенні змін у суспільному надлишку через існування монополій, інформаційної асиметрії, зовнішніх ефектів, тому постає питання про необхідність оцінки незворотних витрат.

3. В процесі аналізу суспільних вигід і витрат слід розглядати екстерналії, або вплив проекту на оточення. Такий вплив ідентифікувати важко, але можливо. Найпоширенішим способом його визначення є застосування методу споріднених ринків, або виявлення такого ринку, на якому неявні вигоди та витрати мають кількісний вимір. Зокрема, для вартісного оцінювання незручностей, що виникають унаслідок шуму й забруднення навколо автомагістралі, можливо використовувати зміни в цінах на ринку житла, розташованого поблизу автодорожніх шляхів, порівняно з середніми ринковими цінами.

4. В процесі визначення цінності суспільного проекту необхідно враховувати його залишкову вартість. Найпростішим методом оцінки остаточної вартості проекту є прогнозування на основі екстраполяції.

5. Очевидно, що вигоди і витрати за будь-яким проектом рознесені у часі. Тому оцінка суспільних вигід і витрат, пов'язаних з даним рішенням, має відбуватися у ті моменти часу, коли ці вигоди і витрати виникають. В аналізі вигід і витрат мірою чистих суспільних вигід проекту є його чиста приведена цінність, при визначенні якої слід зосереджувати увагу на моментах грошових надходжень або видатків та враховувати цінність часу, дисконуючи суспільні вигоди і витрати за ставками дисконту, що відображають альтернативну вартість капіталу.

6. Майже всі суспільні проекти передбачають наявність альтернативних витрат. При цьому прямі бюджетні витрати на придбання ресурсів не завжди ідентичні теоретичним альтернативним витратам. При оцінці альтернативних витрат для придбання необхідних ресурсів важливо враховувати такі особливості ринків, як значні або незначні цінові ефекти, ефективна або неефективна ринкова структура, та ін. Це дозволить спрогнозувати приріст або додаткові втрати у суспільному надлишку.

Критерій прийняття суспільного рішення є таким: необхідно його здійснювати, якщо вигоди, пов'язані з цим рішенням, перевищують вигоди найкращого альтернативного рішення, і відмовитись від нього у протилежному випадку. Якщо такий критерій застосовується до всіх рішень, що приймаються, суспільство отримує максимальні можливі вигоди в межах існуючих можливостей.

Загалом можна стверджувати, що в основі обґрунтування суспільних проектів лежать загальні принципи, які використовуються в управлінні проектами у приватному секторі. Основна специфіка в обґрунтуванні суспільних проектів полягає у необхідності визначення та використанні особливих прийомів ідентифікації базових показників оцінки вигід і витрат: надлишків споживачів і виробників, незворотних та альтернативних витрат. При використанні таких показників особлива увага має бути зосереджена на визначенні і врахуванні сукупності ознак та рівня недосконалості конкретного оцінюваного ринку.